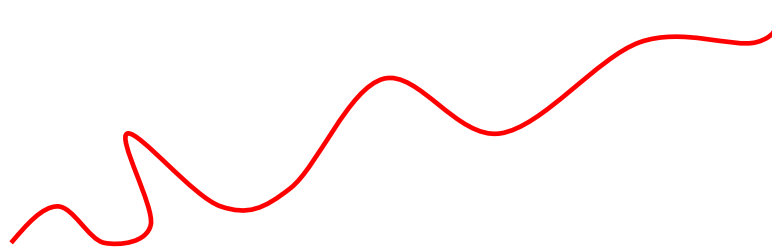
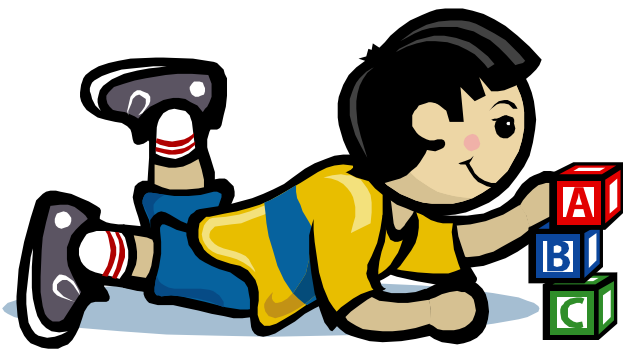

SPRÅKPLAN

FOR BARNEHAGE OG SKOLE

VEFSN KOMMUNE
1.UTGAVE

INNLEDNING

Vefsn kommune har gjennom prosjektet Språk i fokus satt i gang med å utarbeide en helhetlig plan for språkstimulering, skriftspråkstimulering og lese-/skriveopplæring i barnehage og skole. Arbeidet vil strekke seg over flere år i prosjektet, og dette dokumentet er første etappe på veg mot en ferdig språkplan.

Språkplanen skal være forpliktende for alle som arbeider med barnas språkopplæring i barnehage og skole. Den skal sikre progresjon, helhet og sammenheng innenfor dette viktige feltet gjennom hele løpet fra barnehage og ut grunnskole.

Kommunikasjon har stor betydning for hvordan barnet oppfatter seg selv. Et barn som vokser opp i et miljø som preges av anerkjennende kommunikasjon vil ha den beste forutsetning for å utvikle et godt selvbilde. Hvordan den voksne utøver sin rolle har stor betydning for barns oppvekstmiljø. Ved å sette fokus på, og stille krav til voksenrollen vil det skje en bevisstgjøring i forhold til hva kommunikasjon betyr med hensyn til barns trivsel og utvikling.

Å lære å lese og å ha glede og nytte av å lese er blant de viktigste læringsmål for elevene i skolen. Det påvirker hvordan de greier seg i andre fag og kan ha stor betydning for den enkeltes personlige utvikling. Lese- og skriveopplæringen er derfor ikke avgrenset til begynnertrinnet, men skal fortsette gjennom hele skoletiden.

INNHold

Barnehage

- Kommunikasjon, språk og tekst side 4
- Kartlegging side 6
- Dokumentasjon side 6
- Samarbeid med hjemmet side 6

Skole – kompetansemål 2.årstrinn

- Muntlige tekster side 7
- Skriftlige tekster side 10
- Sammensatte tekster side 13
- Språk og kultur side 14

Skole

- Samarbeid med hjemmet side 15
- Vurdering og kartlegging side 16

Vedlegg

- Målark Rammeplan, Kommunikasjon, språk og tekst
- Målark Kunnskapsløftet
- Informasjon til foreldre

BARNEHAGE

HOVEDOMRÅDE: KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST

RAMMEPLANEN	MÅLARK/DELMÅL	PROSESSMÅL	OBLIGATORISKE TILTAK
<p>Lytter, observerer og gir respons i gjensidig samhandling med barn og voksne</p> <p>Bruker sitt språk for å uttrykke følelser, ønsker og erfaringer, til å løse konflikter og skape positive relasjoner i lek og annet samvær.</p>	<ul style="list-style-type: none">• Få til å bli med i andres lek• Si god morgen, takk for i dag og god helg• Si pene ord til andre• Være oppfinnsom i leken• Be om unnskyldning• Være stille når andre snakker• Sette ord på egne følelser, redd, sint, glad, trist og overrasket.• Snakke og ta ordet i samlingsstunder• Be voksne om hjelp• Si takk		<p>Barnesamtaler og systematisk observasjon gjennomføres høst og vår.</p> <p>Fokus på sosiale ferdigheter og bruk av språket i hverdagslivet i barnehagen.</p>

RAMMEPLANEN	MÅLARK/DELMÅL	PROSESSMÅL	OBLIGATORISKE TILTAK
<p>Videreutvikler sin begrepsforståelse og bruker et variert ordforråd</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bruke fordi setninger • Fortelle en historie med sammenheng • Sortere i kategorier • Begreper: lengst, kortest, størst, minst, høyest, lavest, begynne, slutte, foran, ved siden av mellom og bak • Beskrive hvordan noe ser ut/ er. 		<p>Begrepstrening, form og funksjon (Egen liste)</p> <p>Kategorisering</p> <p>Språksprell, systematisk og sammenhengende gjennomføring av alle 4 områder</p> <p>Skriveaktiviteter med bokstaver og tall.</p> <p>Skriveaktiviteter på PC.</p>
<p>Lytter til lyder og rytme i språket og blir fortrolige med symboler som tallsiffer og bokstaver</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rime på egen hånd • Klappe stavelser i ord • Regler • Ha kjennskap til sang og regelleker • Border med buer og rett strek • Lytte hvilken lyd som kommer først i ord • Å kunne bokstaver • Å kjenne igjen navnet sitt og øve på å skrive det 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan rime på egen hånd, også "tulleord" • Kan klappe en og to stavelses ord • Regler i talekor og 2-3- korte regler • Kan delta i sang og regelleker • Kan finne første lyd eller en annen lyd i ord • Kan noen bokstaver og trenger ikke være i rett rekkefølge • I rett rekkefølge med alle bokstaver. 	<p>Skrivedans</p> <p>Sang og regellek</p> <p>Daglig høytlesning</p> <p>Introduksjon av fortsettelsesbok.</p> <p>Tekstskaping. Lage historier, tekst til bilder, etter opplevelser.</p>
<p>Blir kjent med bøker, sanger, bilder, media. Får et positivt forhold til tekst og bilde som kilde til opplevelser og kunnskaper, samtaler og inspirasjon til fabulering og nyskaping</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Følge med i høytlesing med bilder • Følge med i høytlesing i større grupper 	<ul style="list-style-type: none"> • Kan gjenfortelle hovedtrekk i handlingen 	<p style="text-align: right;">5</p>

KARTLEGGING	MATERIELL	TID/ANSVAR
	<p>TRAS skjema</p> <p>Barnesamtale</p>	<p>Hver høst og vår, pedagogisk leder.</p>

DOKUMENTASJON	MATERIELL	TILTAK
	<p>Kjennetegn på læring</p> <p>Målark</p>	<p>Mappa mi/skryteperm med dokumentasjon.</p>

SAMARBEID MED HJEMMET	MÅL	TILTAK
	<p>Informasjon om rammeplanen.</p> <p>Informasjon om Tras.</p> <p>Informasjon om språkstimuleringstiltak i barnehagen.</p> <p>Informasjon og tips til foreldre om høytlesing.</p>	<p>Foreldremøter og foreldresamtaler 2 ganger årlig.</p>

SKOLE

HOVEDOMRÅDE: MUNTlige TEKSTER – 2.ÅRSTRINN

KOMPETANSEMÅL I KUNNSKAPSLØFTET	DELMÅL	KJENNETEGN PÅ MÅLOPPNÅELSE	OBLIGATORISKE TILTAK
<p>Elevne skal kunne leke, improvisere med rim, rytme, språklyder, ord og meningsbærende elementer.</p>	<p>Jeg kan rime på egen hånd</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rime med enkeltord • Kan lage setninger med rim 	<p>Faste læringsøker– systematisk bruk av språkleker fra f.eks Språksprell/ Jørgen Frost.</p>
	<p>Jeg vet at det finnes ulike typer ord</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jeg hører forskjell på lange og korte ord • Jeg kan lage sammensatte ord 	<p>Tekstskaping – analysere språkets formside med utgangspunkt i teksten.</p>
	<p>Jeg kan dele ord i stavelser</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jeg kan klappe stavelser i ord • Jeg bruker stavelsesdeling i lesing og skrivning 	<p>Leke, improvisere og eksperimentere med rim, rytme, språklyder, ord og meningsbærende elementer.</p>
	<p>Jeg kan finne alle lydene i ord</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jeg kan finne lydene i to-lydsord • Jeg kan finne lydene i lange ord 	<p>Arbeide med ordbilder, spesielt ikke lydrette ord, helordslesing systematisk.</p>
<p>Utrykke egne følelser og meninger</p>	<p>Jeg deltar i samtaler og forteller om ting jeg har opplevd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jeg svarer på direkte spørsmål • Jeg tar initiativ og forteller sånn at andre forstår 	<p>Samtale om aktuelle hendinger, om hoved-personer og handlinger i bøker.</p> <p>Rolleleik og dramatisering.</p>

Fortelle sammenhengende om opplevelser og erfaringer	Jeg gjenforteller enkle tekster slik at andre kan forstå	<ul style="list-style-type: none"> • Jeg kan gjenfortelle vitser og gåter • Jeg gjenforteller lengre tekster 	Beskrivelsesleker. Øve fortellerrollen og lytterrollen. Lytte til ulike typer tekst.
Samtale om hvordan valg av ord, stemmebruk og intonasjon skaper ulik mening i tekst	Jeg deltar i samtale om hvordan valg av ord, stemmebruk og intonasjon skaper ulik mening i tekst	<ul style="list-style-type: none"> • Samtale med utgangspunkt i høytlesing • Kunne bruke dette i høytlesing og dramatisering 	Daglig høgtlesing ved lærer. Øve fortellerrollen og lytterrollen med fokus på respons.
Lytte og gi respons til andre i samtaler og høgtlesing	<ul style="list-style-type: none"> • Jeg lytter konsentrert ved høgtlesing • Jeg tar hensyn til andre som snakker • Jeg holder meg til temaet det snakkes om 	<ul style="list-style-type: none"> • I lita gruppe • I storgruppa • Jeg lytter til andre som snakker • Jeg gir respons 	Å bruke skolebiblioteket aktivt.
Samtale om personer og handling i eventyr og fortellinger	Jeg kan fortelle fra eventyr og fortelling	<ul style="list-style-type: none"> • Jeg kan svare på spørsmål fra eventyr og fortelling • Jeg kan gjenfortelle eventyr og fortelling 	Delta i tekstsaking Lese eventyr. Gjenfortelle. Lage bøker ut fra egne opplevelser fra turer og andre hendelser. Individuelt og i grupper. Gjerne tegne til.

<p>Reflektere over leste tekster.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kan reflektere rundt handlinger, personer og tema i fortellinger • Kan noe om virkemidler og form i eventyr og fortellinger 	<ul style="list-style-type: none"> • Vet hvordan eventyr starter/ slutter • Kjenner til sentrale virkemidler/ oppbygging i eventyr og fortellinger • Kan svare på spørsmål om handling, personer og tema i fortellinger • Komme med egne betraktninger rundt handling, personer og tema i fortellinger 	<p>Kjenne til fortellinger av Prøysen, Lindgren og Vestly</p>
--	--	--	---

HOVEDOMRÅDE: **SKRIFTLIGE TEKSTER – 2. ÅRSTRINN**

KOMPETANSEMÅL I KUNNSKAPSLØFTET	DELMÅL	KJENNETEGN PÅ MÅLOPPNÅELSE	OBLIGATORISKE TILTAK
<p>Vise forståelse for sammenhengen mellom språklyd og bokstav og mellom talespråk og skriftspråk</p>	<p>Jeg kan bokstavnavn og lydnavn til bokstavene</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kan de store og små bokstavene • Kan matche stor og liten bokstav 	<p>Møte bokstavene på plansjer, skilt, plakater.</p> <p>Lære om bokstavene – navn og lyd.</p> <p>Fast bokstavprogram for hver bokstav.</p>
<p>Trekke bokstavlydene sammen til ord.</p>	<p>Trekke bokstavlydene sammen til ord.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lydering • Stavelseslesing • Helordslesing 	<p>Bokstavdiktater</p> <p>Bevisstgjøring på hvordan hver enkelt lyd lages.</p>
<p>Lese store og små trykte bokstaver.</p>	<p>Lese store og små trykte bokstaver</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jeg kan noen • Jeg kan alle 	<p>Øve syntese/ rett sammenlesing</p> <p>Arbeide med hel – del – hel- trening i tekst</p> <p>Tekstskaping, fellestekster og egne tekster</p> <p>Skrivestunder/tekst skaping i gruppe med lærer som sekretær.</p> <p>Avskrift</p> <p>Kryssord</p>

<p>Lese enkle tekster med sammenheng og forståelse</p>	<p>Kan lese en tekst og svare på spørsmål fra innholdet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kan svare på faktaspørsmål • Kan reflektere/trekke enkle slutninger 	<p>Tilpasset lesestoff/ bøker</p> <p>Lese og samtale om tekster i leseboka og bøker de har lest.</p> <p>Felleslesing. Veileda lesing. Sjølstendig lesing</p> <p>Lesekort, samarbeid med hjemmet.</p>
<p>Bruke enkle strategier for leseforståelse.</p>	<p>Jeg vet hva et tegne/tankekart er</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jeg kan gjenfortelle ut fra tegne/tankekart • Jeg kan lage tegne/tankekart 	<p>Lage ulike former for tankekart.</p>
<p>Bruke egne kunnskaper og erfaringer for å forstå og kommentere innholdet i leste tekster.</p>	<p>Kan forutsi innhold ut fra tittel og bilder</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gjør seg opp en mening • Kontrollerer førforståelsen 	<p>Arbeide med cloze tekster.</p>
<p>Bruke bokstaver og eksperimenter med ord, i egen håndskrift og på tastatur.</p>	<p>Jeg kan skrive ord</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jeg kan skrive lydrette ord • Kan lese og skrive ord med diftonger og konsonantopphopninger 	<p>Lage ordbøker</p> <p>Begynnende friskrivingsøker</p>

<p>Bruke datamaskinene til tekstskaping.</p>	<p>Jeg skriver enkle tekster</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skrive ord/ setning til bilder • Skrive lengre tekster som brev, dikt, fortellinger, bøker, plakater med mer 	<p>Jevnlig tekstskaping på data.</p> <p>Data skal være tilgjengelig for elevene.</p>
<p>Finne skjønnlitteratur og faktabøker på biblioteket til egen lesing.</p>	<p>Jeg kan bruke biblioteket</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kan finne fram på biblioteket og sette bøker rett på plass. Vet at bøker må registreres på inn og utlån. • Vet forskjell på faktabok og skjønnlitteratur. Kan bruke plakaten til å finne fram i emner og kategorier. 	<p>Jevnlig bruk av skolebiblioteket.</p> <p>Systematisk opplæring i hvordan biblioteket er organisert.</p> <p>Finne skjønnlitteratur og faktabøker på biblioteket til egen lesing.</p>

HOVEDOMRÅDE: **SAMMENSATTE TEKSTER – 2. ÅRSTRINN**

KOMPETANSEMÅLMÅL I KUNNSKAPSLØFTET	DELMÅL	KJENNETEGN PÅ MÅLOPPNÅELSE	OBLIGATORISKE TILTAK
<p>Arbeide kreativt med tegning og skriving i forbindelse med lesing</p>	<p>Lage bilde til tekst. Lage tekst til bilde. Lage ei bok.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lager enkel tegning til tekst • Utrykker egne opplevelser av teksten gjennom tegning 	<p>Lage bok, fellesbøker og egne bøker.</p>
<p>Uttrykke egne tekstopplevelser gjennom ord, tegninger, bilder, musikk og bevegelser</p>	<p>Jeg uttrykker tekstopplevelser</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uttrykke tekstopplevelse gjennom et enkelt uttrykk (ord, bilde, musikk, bevegelse) • Kunne uttrykke en tekstopplevelse gjennom sammensatte uttrykk 	<p>Illustrere leste tekster Dramatisere eventyr</p>
<p>Samtale om hvordan ord og bilde virker sammen i bildebøker og andre bildemedier</p>	<p>Delta i samtale omkring tekst / bilde</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kunne se sammenhengen mellom tekst/ord og bilde • Kunne reflekter rundt bruken av virkemidlene 	<p>Studere ulike former for illustrasjon.</p>

HOVEDOMRÅDE: **SPRÅK OG KULTUR – 2.ÅRSTRINN**

KOMPETANSEMÅLMÅL I KUNNSKAPSLØFTET	DELMÅL	KJENNETEGN PÅ MÅLOPPNÅELSE	OBLIGATORISKE TILTAK
Snakke om innhold og form i eldre og nyere sanger, regler og dikt.	Jeg kan noen regler, sanger og dikt, gamle og nye	<ul style="list-style-type: none"> • Jeg hører forskjell på dikt, sanger, regler og fortellinger • Jeg kan fortelle hva sangene, reglene og diktene handler om 	<p>Arbeide med tekstopbygging: innledning, hoveddel og avslutning.</p> <p>Arbeide med genre på ulikt vis.</p>
Gi uttrykk for hvordan vi forstår noen kjente ordtak og faste uttrykk og forklare opphavet til vanlige ord og uttrykk	Jeg kjenner til noen ordtak / faste uttrykk	<ul style="list-style-type: none"> • Jeg kan fem ordtak / faste uttrykk • Jeg kan forklare hva noen ord og ordtak betyr 	

SAMARBEID MED HJEMMET

TILTAK	TID	INNHOOLD
Foreldremøte	September	<ul style="list-style-type: none">• Muntlig bruk av språket• Språklig bevissthet/ Frost• Lesetrappa
Foreldrekurs/veiledning	Oktober	<ul style="list-style-type: none">• Bokstavinnlæring, leseopplæring• Veileda lesing. Bruk av lesebok/ lettlesehefter
Konferansetimer	Oktober	<ul style="list-style-type: none">• Individuell orientering og veiledning om leseutvikling
Foreldremøte	Februar	<ul style="list-style-type: none">• Lesestrategier• Lesetrappa, hvordan vi trener stavelseslesing, helordslesing og leseforståelse
Konferansetimer	Februar/Mars	<ul style="list-style-type: none">• Norsk – hvor er vi? Hva jobber vi med videre?• Individuell orientering og veiledning om leseutvikling

VURDERING

TRINN	TILTAK	NÅR
1	<ul style="list-style-type: none">• Rimprøve og begrepsprøve• KTI prøven• Nasjonal kartleggingsprøve	<ul style="list-style-type: none">• September• Jan/feb• Mai/juni
2	<ul style="list-style-type: none">• Dele sammensatte ord• Nasjonal kartleggingsprøve	<ul style="list-style-type: none">• Nov• Mai/juni

Kartlegging av lese- og skriveutvikling

Kartlegging av elevenes lese- og skriveutvikling foretas hvert år. Høytlesingsprøver med individuell veiledning skal også foretas. Kontaktlærer og ansvarlige ressurspersoner på skolen skal gå gjennom trinnets resultater. Dersom elevenes utvikling ikke er god nok, skal støtteapparatet kunne gi råd og eventuelt foreslå tiltak for trinnet eller for en gruppe, f.eks. lesekurs. All kartlegging skal følges opp på trinnet. Elevene skal få vite resultatene gjennom elevsamtale, slik at de konkret kjenner egen utvikling og vet noe om arbeid og eventuelle veivalg videre.

LITTERATUR FOR LÆRERE:

Liv Engen: Lærerens ABC

Jørgen Frost: Prinsipper for god leseopplæring

Lesesenteret: Hefte om begynneropplæring: Leik og læring.

Simsalabim – vi leser: Lærerveiledning.

Å lese for livet.

Damms leseunivers: Ressursperm

Santa/ Engen: Lære å lære